

УДК 330.322:338.432

В. В. Кондратюк,
аспірант, Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2155-1846>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.23.228

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

V. Kondratyuk,
Postgraduate Student, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITIES OF UKRAINE'S AGRICULTURAL BUSINESS IN THE CONDITIONS OF INSTABILITY

Оцінено основні показники інвестиційно-інноваційної діяльності аграрного бізнесу, зокрема обсяги реалізованої продукції, інвестицій в основний капітал, рівень рентабельності та чистого прибутку. Визначено, що прибуток є фінансовою основою оновлення матеріально-технічної бази підприємств і головним джерелом забезпечення їх інвестиційно-інноваційного розвитку. У ринкових умовах його роль істотно зростає, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Проаналізовано сучасний стан інвестиційно-інноваційного розвитку сільського господарства України та країн ЄС, виявлено тенденції та чинники, що визначають ефективність інвестування. Доведено, що активізація інвестиційно-інноваційних процесів забезпечує зростання продуктивності праці, зниження собівартості, підвищення прибутковості виробництва й формує основу сталого розвитку аграрного сектору та економіки держави. Зазначено необхідність удосконалення механізмів державної підтримки інновацій. Акцентовано увагу на важливості залучення приватних інвестицій для модернізації аграрного виробництва.

The state of investment and innovation development of agriculture has been studied. The importance of investments in agriculture for the entire economy of the state has been clarified. According to the results of the research, it was established that in conditions of instability, capital investments in agriculture were the most important factor in the growth of commodity production and profit in agriculture. The dynamics of investment and innovation processes in agriculture in conditions of instability have been analyzed. The sources of financing for capital investments in agriculture in conditions of instability have been determined. The efficiency of capital in agriculture in conditions of cyclical investment processes has been studied. It has been clarified that, similar to the practice of OECD members and other states, Ukraine should take measures to form an agricultural policy that would provide the necessary support and stimulation of investments in agriculture.

The state of investment determines the nature of the development of society. To achieve positive dynamic changes in the economy and society, it is necessary to constantly activate the investment and innovation process in agriculture. The article presents the results of assessments of the prospects for investment in the development of agriculture in conditions of instability, in particular, regarding the expected volumes of capital investments in agriculture by 2030.

The result of the implementation of investments is an increase in the volume of sales of products, a decrease in their cost, production, an increase in the capitalization of production and labor productivity, an increase in the profitability of work and other production and financial indicators of agricultural enterprises and the socio-economic development of rural areas. Today, it is investment activity that is the foundation of stable and effective economic growth of both a separate industry and the country as a whole.

Moreover, the research emphasizes the strategic role of innovation in ensuring the resilience and adaptability of agricultural enterprises to external shocks. Strengthening investment in digital technologies, precision farming, and sustainable resource management will enhance the efficiency and environmental sustainability of the sector. The transition toward knowledge-intensive and technology-based agriculture is identified as a key direction for long-term competitiveness. It is also underlined that coordinated actions between the state, private investors, and international financial institutions are crucial to achieving these objectives. Therefore, comprehensive institutional and financial mechanisms should be established to stimulate investment and innovation in Ukraine's agricultural sector.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційна діяльність, інвестиції, розвиток, аграрний бізнес, інвестиційний процес, основний капітал.

Key words: investment, investment and innovation activity, development, agrarian business, investment process, forecast.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах значною мірою визначається широким використанням у виробництві вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційно-інвестиційній діяльності. Сутність інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки полягає у розробці і впровадженні в аграрне виробництво прогресивних методів ведення господарства, в основі яких лежать методи ефективного виробництва продукції, застосуванні нового покоління техніки, використанні нової кадрової політики з врахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу.

Інновації, інвестиції та цілеспрямована і кваліфікована інвестиційна політика охоплюють та впливають на практично всі аспекти діяльності підприємства. Завдяки правильній інвестиційній політиці підприємство має змогу належним чином розвиватись та розширюватись.

Тому, основною метою інституціонального управління інноваційно-інвестиційною політикою розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств є забезпечення розробки і реалізації комплексу заходів, спрямованих на досягнення найбільш ефективної інвестиційно-інноваційної діяльності на кожному конкретному підприємстві, з подальшою можливістю отримання прибутку та повної реалізації мети інвестування з врахуванням впливу інституціональних механізмів регулювання підприєм-

ницької діяльності через систему базових і похідних інституцій та традицій. В умовах інституціональних трансформацій розвиток аграрного бізнесу потребує створення умов для підвищення підприємницької активності суб'єктів господарювання на всіх рівнях, диверсифікації сільськогосподарської діяльності з високопотужною матеріально-технічною базою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання оцінки інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного бізнесу активно досліджуються в економічній науці. Українські вчені, зокрема, вивчали інвестування інновацій у сільське господарство. Багато відомих аграрних економістів, таких як Г. М. Підлісецький [1, 8], Т. І. Ломаченко [2], В. А. Осецький [3], І. І. Вініченко [6], К. Б. Волощук [7], С. І. Дем'яненко [9], О. В. Захарчук [5, 10, 11, 12], М. І. Кісіль [10, 12], М. М. Могилова [13] та багато інших приділяли значну увагу теоретичним та методичним аспектам інвестиційно-інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Вони розробляли основи аналізу, оцінки ефективності інвестицій та інновацій, а також пропонували шляхи вдосконалення механізмів та стратегій розвитку аграрного бізнесу.

Хоча більшість дослідників вважали головними критеріями підвищення продуктивності праці або зростання національного доходу, часто пропонувалося орієнтуватися на прибуток та терміни окупності. Дискусії щодо ключових показників та методів оцінки ефективності використання матеріально-технічної бази тривають.

Таблиця 1. Основні показники оцінки інвестиційно-інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств України за 2020–2024 рр.

Показники	Роки					
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 у % до 2020 р.
Обсяг валової доданої вартості у с/г, млрд дол	14,6	21,7	13,9	13,2	14,0	95,9
Вартість основних та оборотних засобів, млрд. дол	56,9	74,4	46,3	45,1	48,7	85,6
Вартість основних виробничих засобів, млрд. дол	19,7	21,4	18,5	18,6	19,3	98,0
Індекси обсягу продукції до минулого року, %	105,8	148,6	64,0	95,0	106,1	100,3
Індекс споживчих цін, %	105,0	110,0	126,6	105,1	112,0	106,7
Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах; млрд грн)	50,2	68,0	49,6	63,8	79,1	157,6
Інвестиції в основний капітал (у млрд дол.)	1,9	2,5	1,5	1,7	2,0	105,3
Питома вага с/г інвестицій до загальної кількості інвестицій, %	10,0	10,4	12,6	10,4	10,6	106,0
Частка підприємств, які одержали збиток в загальній кількості с/г підприємств, %	17,3	11,7	21,5	21,6	15,8	91,3
Рентабельність операційної діяльності, %	19,1	41,8	20,7	11,9	23,1	120,9
Норма прибутку, %	7,0	12,2	8,4	5,8	8,4	120,0
Чистий прибуток (збиток), млрд дол.	4,0	9,1	3,9	2,6	4,1	102,5
Частка інноваційно-активних підприємств у загальній кількості підприємств, %	15,1	16,3	16,3	16,9	17,2	113,9

Джерело: розраховано за даними статистичних збірників "Статистичний щорічник України".

Однак, аспекти цієї теми в умовах нестабільності залишаються недостатньо вивченими. Це ускладнює розробку механізмів забезпечення сталості, управління, зниження ризиків та підвищення ефективності агроінвестицій та інновацій. Недостатнє дослідження також обмежує їхній позитивний вплив на продовольчу безпеку, експортний потенціал та загальний розвиток економіки.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз та оцінка стану і перспектив інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного бізнесу України порівняно з іншими країнами в умовах нестабільності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Протягом 5 останніх років ефективність господарської діяльності сільськогосподарсь-

кої діяльності зростала не досить високими темпами. Безумовно ключову роль впливу необхідно враховувати, що з 2022 року тривають військові дії на території України. Так у 2020 році сільськогосподарськими підприємствами досягнуто одержання чистого прибутку у розмірі 4,0 млрд. дол. США, то в у 2024 році прибуток зріс лише до 4,1 млрд. дол США, або на 2,5% більше, ніж у 2020 довоєнному році (табл.1). Зріз за відповідний період й рівень рентабельності з 19,1 до 23,1%. Хоча інвестиції за цей період часу зросли лише на 5,3% у доларовому еквіваленті, або на 57,6 % у гривнях.

У процесі техніко-технологічного переоснащення аграрного виробництва дедалі зростаючого значення набувають власні фінансові ресурси суб'єктів господарювання — прибуток та амортизаційні відрахування. Вагомість цих чинників підтверджують дані групувань 8266 сільськогосподарських підприємств за обсяга-

ми грошових потоків (сумарно прибуток і амортизаційні відрахування) з розрахунку на 1 га угідь та відповідні їм обсяги придбання основних засобів.

Починаючи з прибуткових підприємств, чітко простежується пряма залежність оновлення основних засобів від власних грошових потоків.

Невідповідність основних параметрів інвестиційно-інноваційної діяльності потребам кількісного нарощування та якісного оновлення основних засобів сільського господарства простежується на фоні показників відтворення у сільськогосподарську галузь. Такі тенденції обумовлені недостатніми капітальними вкладеннями в аграрну сферу, що характеризує нееквівалентне співвідношення частки сільського господарства у валовій доданій вартості країни і в інвестиціях у основний капітал.

Якщо наприкінці у 80 роках ХХ століття спостерігалось перевищення питомої ваги інвестицій в основний капітал сільського господарства в загальних обсягах інвестицій в основний капітал національної економіки над часткою галузі у валовій доданій вартості, то на початку ХХІ століття розпочалися зворотні співвідношення.

Катастрофічний обвал капіталовкладень у сільське господарство в цей час призвів до зменшення рівня капіталооснащеності аграрного виробництва, а й відповідно до зменшення частки валової доданої вартості галузі. Певне покращення ситуації, для якої характерне відносна пропорційність вищезазначених показників, відбувається з 2016 р.

Якщо ще у період 2010—2015 рр. співвідношення частки галузевих капітальних інвестицій до частки валової доданої вартості сільського господарства становило 1: 1,4 (табл. 2), то у 2016 році співвідношення частки галузевих капітальних інвестицій до частки валової доданої вартості сільського господарства складало близько одиниці, що є позитивним фактором для фінансового оздоровлення аграрних підприємств. У 2023 році цей показник склав 0,98, що є досить високим показником залучення капітальних інвестицій у сільськогосподарську галузь. Навіть в умовах воєнних дій в Україні приріст капітальних інвестицій залишався на рівні кращих років, а частка капітальних інвестицій сільського господарства до частки національної економіки зросла з 6,1 % у 2010 році до 10,4 % у 2023 році.

Співвідношення частки сільського господарства у валовій доданій вартості та основних засобах національної економіки України де-

Таблиця 2. Співвідношення частки сільського господарства у валовій доданій вартості та капітальних інвестиціях національної економіки України у 2010—2023 рр.

Рік	Питома вага сільського господарства у національній економіці, %		Співвідношення частки сільського господарства у валовій доданій вартості до частки у капітальних інвестиціях
	у валовій доданій вартості	у капітальних інвестиціях	
2010	8,4	6,1	1,37
2011	8,8	6,6	1,44
2012	8,6	6,6	1,36
2013	8,7	7,1	1,39
2014	11,7	8,6	1,38
2015	14,2	10,7	1,33
2016	13,7	13,8	0,99
2017	12,1	14,1	0,86
2018	12,0	11,4	0,85
2019	10,4	9,5	0,91
2020	10,8	10,0	1,14
2021	12,7	10,4	1,27
2022	9,7	12,6	0,93
2023	10,2	10,4	0,98

Джерело: Державна служба статистики України та власні розрахунки.

монструє падіння у 2023 році до 2010 року майже у чотири рази, що насамперед пов'язано з зменшенням питомої ваги сільського господарства у національній економіці валової доданої вартості в останні воєнні роки 2022—2023 року. А також збільшенням питомої ваги сільського господарства у основних виробничих засобах майже втричі, з 2,1% до 6,0, табл. 3.

Останнє досліджуване співвідношення між питомою вагою сільського господарства у ка-

Таблиця 3. Співвідношення частки сільського господарства у валовій доданій вартості та основних засобах національної економіки України у 2010—2023 рр.

Рік	Питома вага сільського господарства у національній економіці, %		Співвідношення частки сільського господарства у валовій доданій вартості до частки у основних засобах
	у валовій доданій вартості	у основних виробничих засобах	
2010	8,4	2,1	4,0
2011	8,8	2,3	3,83
2012	8,6	2,1	4,1
2013	8,7	2,2	3,95
2014	11,7	1,7	6,88
2015	14,2	2,7	5,26
2016	13,7	3,2	4,28
2017	12,1	4,3	2,81
2018	12,0	4,2	2,86
2019	10,4	4,9	2,12
2020	10,8	5,1	2,12
2021	12,7	5,4	2,35
2022	9,7	5,7	1,7
2023	10,2	6,0	1,7

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Таблиця 4. Питома вага сільського господарства у капітальних інвестиціях та основних засобах національної економіки України у 2010–2023 рр.

Рік	Питома вага сільського господарства у національній економіці, %		Співвідношення частки сільського господарства у капітальних інвестиціях до частки у основних засобах
	у капітальних інвестиціях	у основних виробничих засобах	
2010	6,1	2,1	2,9
2011	6,6	2,3	2,87
2012	6,6	2,1	3,14
2013	7,1	2,2	3,23
2014	8,6	1,7	5,06
2015	10,7	2,7	3,96
2016	13,8	3,2	4,31
2017	14,1	4,3	3,28
2018	11,4	4,2	3,36
2019	9,5	4,9	2,33
2020	10,0	5,1	1,86
2021	10,4	5,4	1,85
2022	12,6	5,7	1,82
2023	10,4	6,0	1,73

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

пiтальних iнвестицiях та основних засобах нацiональної економiки України у 2010–2023 рр. свiдчить, що пiсля зростання у 2015–2018 роках вiд 12,0 до 14,2% бiльш високими темпами капiтальнi iнвестицiї сiльського господарства щорiчно займають десяту частину вiд загальних капiтальних iнвестицiй нацiональної економiки. При цьому, питома вага основних виробничих засобiв сiльського господарства за 2010–2023 рр. в порiвняннi основними засобами нацiональної економiки зросла майже втричі (табл. 4).

Спiввiдношення частки сiльського господарства у капiтальних iнвестицiях до частки у основних засобах у 2023 році становило 1,73, що на 40,0 % менше, нiж було у 2010 році.

Ефективна iнновацiйно-iнвестицiйна стратегiя пiдприємства має на метi рацiональне та прибуткове використання капiталу. Джерела доходу вiд iнвестицiй можуть бути рiзноманiтними. Кожне пiдприємство формує власнi прiоритети та критерiї iнвестування, виходячи з умов роботи та стратегiчних цiлей. Розробка такої полiтики дозволяє компанiї вигiдно вкладати кошти та досягати поставлених завдань розвитку.

Iнновацiйно-iнвестицiйна полiтика — це комплекс заходiв та рiшень, спрямованих на генерацiю прибутку вiд iнвестицiйної дiяльностi. Пiдприємство вкладає кошти у рiзні напрямки, приймаючи на себе ризики, але з перспективою отримання вигоди.

Для аграрного сектору iнвестицiї та модернiзацiя матерiально-технiчної бази є вiршальними для успiху. Вони сприяють зростанню обсягiв виробництва, пiдвищенню продуктивностi та змiцненню продовольчої безпеки. Оновлення технiки, впровадження iнновацiй та розширення спектру виробництва є ключовими для залучення iнвестицiй та прискорення економiчного розвитку сiльського господарства.

Iнвестування в сучаснi засоби виробництва для аграрного сектору є ключовим для пiдвищення продуктивностi, збiльшення прибутковостi та зниження виробничих витрат. Це, своєю чергою, змiцнює фiнансове становище та ринковi позицiї сiльгоспвиробникiв.

Українське сiльське господарство, вже ослаблене складними економiчними умовами, зазнало нищiвного удару через росiйську агресiю. Це призвело до вiдтоку iнвестицiй та ускладнило отримання необхiдних ресурсiв. Процес оновлення технiчної бази вiдбувається повiльно через фiнансовi труднощi пiдприємств, низьку iнвестицiйну активнiсть, обтяжливі умови кредитування та недостатню державну допомогу.

Запобiгання подальшому скороченню iнвестицiй є критично важливим. Тому необхiдний глибокий науковий аналiз стану, тенденцiй та особливостей модернiзацiї технiчного парку аграрних пiдприємств. Для уникнення iнвестицiйного колапсу, слiд провести ретельну наукову оцiнку стану, динамiки та механiзмiв вiдтворення основних виробничих активiв сiльськогосподарських компанiй. Це стане основою для розробки ефективних стратегiй пiдтримки та розвитку галузi.

У перiод з 2022 по 2024 рiк український агросектор зiткнувся з серйозними труднощами, що стосуються iнвестицiй та матерiально-технiчного забезпечення. Вiйна та економiчна нестабiльнiсть спричинили вiдтiк iноземного капiталу, зупинку виробництва сiльськогосподарської технiки, перебої в iмпортi, а також втрату та пошкодження технiки й iнфраструктури внаслiдок бойових дiй та окупацiї. Сiльське господарство, будучи ключовою галуззю, вiдiграє фундаментальну роль у забезпеченнi потреб населення та продовольчої безпеки. Враховуючи сучаснi свiтовi тенденцiї, галузь потребує оновлення та модернiзацiї виробничих потужностей та вiдносин, щоб вiдповiдати iнновацiйним стандартам.

Сiльське господарство ефективно розвивається завдяки поєднанню землi, технiки, матерiалiв, робочої сили та пiдприємницької дiяльностi. Матерiально-технiчна база, особливо машини та обладнання, визначає ефек-

Таблиця 5. Проблеми залучення інвестицій та інновацій для оновлення матеріально-технічної бази аграрного бізнесу

Проблеми державного регулювання	Недостатнє фінансування державних програм підтримки сільського господарства, особливо для малих і середніх фермерів, призводить до їхньої слабкої конкурентоспроможності. Фактори, такі як обмежена компенсація вартості вітчизняної техніки, низький рівень підтримки лізингу, несприятливі ціни на продукцію, а також війна та інфляція, посилюють цю проблему.
	Недосконала внутрішня податкова політика (скасування податкових пільг, збільшення податкового тиску)
	Недосконала митна політика сприяє підвищенню цін на високотехнологічну імпортову техніку
Фінансові проблеми	Важкодоступність аграрних підприємств до отримання кредитних ресурсів та лізингових послуг (високі відсоткові ставки, високі вимоги до суб'єкта кредитування)
	Зростання цін на нову сільськогосподарську техніку, недоступну через брак коштів, негативно впливає на прибутковість сільського господарства.
Техніко-технологічні проблеми	Українське сільськогосподарське машинобудування не забезпечує аграріїв сучасною технікою, зокрема, відсутнє виробництво високотехнологічних зразків та малогабаритної техніки, що гальмує розвиток галузі.
	Відсутність розвинутої системи спільного використання техніки між сільськогосподарськими обслуговуваними кооперативами.
Соціальні та кадрові проблеми	Через війну в Україні та низьку оплату праці гостро відчувається нестача кваліфікованих працівників, особливо робітників з технічними навичками, таких як механізатори.

Джерело: власна розробка.

тивність використання ресурсів. Якість техніки, її кількість на гектар землі та на одного працівника суттєво впливають на прибутковість, розвиток сільських територій та аграрної галузі в цілому. Наразі, стан основних засобів українських сільгосппідприємств, особливо малих та середніх, не сприяє їхній конкурентоспроможності. Враховуючи сучасні тенденції, аграрному сектору терміново потрібне оновлення техніки та впровадження інновацій.

Для успішного розвитку та ефективної роботи сільськогосподарських підприємств надзвичайно важливе забезпечення їх необхідними матеріалами, технікою та інвестиціями. Це дозволяє не лише нарощувати обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, але й значно збільшувати виробничий потенціал підприємств. В результаті, підвищується загальна результативність галузі, що, в свою чергу, сприяє зміцненню продовольчої безпеки країни. Інвестиції, особливо ті, що спрямовані на впровадження інновацій у матеріально-технічну базу, мають глибокий вплив на господарську діяльність, визначаючи траєкторію економічного зростання в цілому. Необхідність у залученні капітальних інвестицій зумовлена потребою у відновленні та модернізації існуючої матеріально-технічної бази, розширенні обсягів виробництва та освоєнні нових видів

сільськогосподарської діяльності, що дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними та адаптуватися до змін ринкових умов.

Воєнні дії суттєво вплинули на інвестиційне та матеріально-технічне забезпечення аграрних підприємств. В результаті дослідження було виділено основні проблеми, що виникли в цей період (табл. 5). Їх класифіковано за такими блоками: проблеми державного регулювання, техніко-технологічні, фінансові, а також

Таблиця 6. Капіталобезпеченість сільського господарства країн ЄС, Великої Британії та України, дол. США/га

Країна	Дол. США/га	Індекс відносної капіталобезпеченості по країнах (Україна=1)
Італія	13014,6	20,4
Німеччина	12094,0	18,9
Угорщина	6284,5	9,8
Чехія	5863,4	9,2
Велика Британія	8192,9	12,8
Латвія	5126,9	8,0
Франція	4568,2	7,2
Естонія	3955,4	6,2
Литва	3366,2	5,3
Польща	3047,4	4,8
Україна	781,7	1,0

Джерело: розраховано за даними джерела [14].

соціальні й кадрові.

Внаслідок воєнних дій інвестиційний клімат в аграрному секторі значно погіршився через високі ризики та економічну нестабільність. Дослідження, проведені автором у співпраці з ННЦ "Інститут аграрної економіки", показали, що війна призвела до руйнування багатьох підприємств, що виробляють сільськогосподарську техніку, ускладнила постачання імпоротної техніки через

порушення логістики, а також спричинила значні втрати сільськогосподарської техніки та об'єктів логістики в зоні бойових дій та на окупованих територіях.

Динаміка капіталізації сільського господарства свідчить про збільшення первісної вартості основних засобів у цій галузі. За даними Державної служби статистики та нашими розрахунками, на початок 2024 року вона становила приблизно 692,6 млрд грн (18,6 млрд дол. США), що відповідає майже 6% від загальної вартості основних засобів в Україні. У гривневому вираженні, це на 16,4% більше, ніж у 2021 році, але в доларовому еквіваленті спостерігається зменшення на 8,7%.

Основну частину основних виробничих засобів займають будівлі, споруди та передавальні пристрої, вони складають 39,3 % від загальної кількості основних виробничих засобів у сільському господарстві України. Машини та обладнання, а також транспортні засоби, більш активна частина основного капіталу займає 34 відсотки від загальної кількості. Продуктивна худоба, багаторічні насадження та вимірювальні прилади, інвентар, інструменти та інше складають ще 26,7 відсотків від загальної кількості основних виробничих засобів, що працюють у сільськогосподарській галузі в Україні.

Аналіз показує, що обсяг капітальних інвестицій в сільське господарство України на одиницю площі сільськогосподарських угідь є найнижчим у порівнянні з Великобританією та країнами Європейського Союзу. Зокрема, в Україні цей показник становить приблизно 100 доларів на гектар, тоді як в Італії, Німеччині та Франції він складає 930, 735 та 498 доларів відповідно.

Згідно з даними таблиці 6, капіталозабезпеченість країн Європи, у порівнянні з Україною є досить високою. Якщо в Україні вона складає

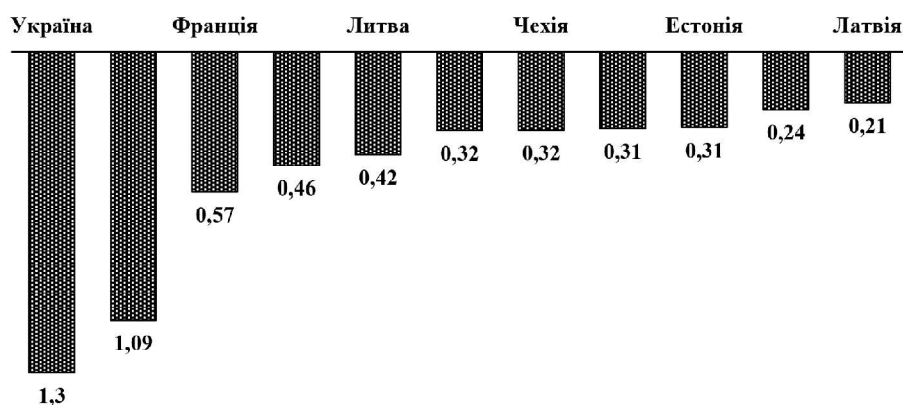

Рис. 1. Порівняння капіталомісткості сільського господарства в Україні, країнах ЄС та Великій Британії, дол. США/дол. США

Джерело: розраховано за даними джерела [1].

781,7 дол. на 1га, то в Італії — 13015 дол., Німеччині — 12094 дол., Великобританії — 8193 дол.

Капіталозабезпеченість сільського господарства на 1 гектар сільськогосподарських угідь в Україні значно нижча, ніж у багатьох європейських країнах. Зокрема, в Італії цей показник у 20,4 рази вищий, у Німеччині — у 18,9 рази, у Великобританії — у 12,8 рази, а в Польщі — у 4,8 рази.

Один з ключових індикаторів ефективного використання матеріально-технічної бази — це капіталоозброєність, що показує на скільки залучаються у сільськогосподарське виробництво сучасні технології, інновації та передовий досвід. Лідером за цим показником є Німеччина, де на одного працівника припадає основних виробничих засобів на суму 380,1 тис. дол. США. У Франції, Італії та США цей показник значно нижчий і становить 174,3 тис. дол., 168,7 тис. дол. відповідно. В Україні ж рівень капіталоозброєності значно відстає, складаючи лише 43,6 тис. дол. на одного працівника.

Якщо капіталомісткість показує скільки капітальних вкладень необхідно або припадає фактично на виробництво одиниці продукції, то обернений до нього показник — капіталовіддача, характеризує, скільки вироблено продукції з кожної гривні капітальних вкладень, рис 1. Капіталомісткість сільськогосподарської продукції порівняно з країнами ЄС та Великобританії є найвищою в Україні — 1,30, в інших країнах вона менше 1,0.

Капіталовіддача в Україні є найнижчою у порівнянні з іншими країнами ЄС та Великобританії та складає 0,80. Найкращий показник капіталовіддачі у Латвії — майже 4,81.

Війна в Україні призвела до значного погіршення ситуації в аграрному секторі, зокрема, у сфері інвестицій та матеріально-технічного забезпечення. Це проявляється у зниженні

інвестиційної привабливості через високі ризики, руйнуванні виробничих потужностей сільськогосподарського машинобудування, ускладненнях з імпортом техніки та значних втратах техніки та логістичної інфраструктури внаслідок бойових дій.

Збільшення валової доданої вартості в сільському господарстві на 30,7% у довоєнний період стало можливим завдяки скороченню чисельності працівників та одночасному нарощуванню обсягів основних засобів. Важливим наслідком цих змін стало зниження капіталомісткості виробництва на 30,7%, що робить галузь більш адаптивною до викликів воєнного часу. Підвищення капіталоозброєності (на 11,5%) та капіталозабезпеченості (на 8,1%) сільськогосподарських підприємств також сприяло підвищенню ефективності та стійкості галузі.

У 2022—2024 роках спостерігалася нестабільна динаміка капітальних інвестицій в аграрний сектор України. Війна призвела до падіння інвестицій на третину, з 2,5 млрд дол. США (2021 рік) до 1,7 млрд дол. США (2023 рік). Фінансування майже повністю здійснювалося за рахунок власних коштів підприємств (понад 95%), з мінімальною часткою банківських кредитів та відсутністю державного фінансування.

Основні засоби виробництва та капітальні інвестиції в Україні значно відрізняються від показників у країнах ЄС та Великобританії, відстаючи в десятки разів. Наприклад, в Україні у сільському господарстві використовується основних виробничих засобів на суму 17,9 млрд доларів, тоді як у провідних країнах Європи цей показник в десятки разів вищий: у Німеччині — 200,7 млрд доларів, в Італії — 169,2 млрд доларів, а у Великобританії — 138,0 млрд доларів.

Незважаючи на зменшення обсягів імпорту техніки внаслідок війни, український агропромисловий сектор продовжує потребувати сучасного обладнання. Це відкриває значні можливості для вітчизняних машинобудівників, які повинні зосередитися на збільшенні виробництва сільгосптехніки, в тому числі через партнерство з провідними світовими брендами, щоб забезпечити потреби ринку в воєнний та післявоєнний періоди.

На наш погляд, інноваційно-інвестиційне та інституціональне забезпечення — головний інструмент, що забезпечує стабільний і сталий економічний розвиток аграрних підприємств в довгостроковому періоді та спрямований на забезпечення зростання ефективності виробництва. Розроблені заходи передбачають розширення і оновлення виробничого потенціалу,

зростання обсягу виробництва, зниження собівартості продукції, зростання продуктивності праці і прибутку, прискорення темпів впровадження у виробництво нової продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності продукції.

При розробці індивідуальної інвестиційної політики на підприємстві, враховуючи існуюче інституційне забезпечення необхідно розробляти власну стратегію та специфічні фінансові умови. Щоб інвестиційна політика була успішною, фінансово-економічний стан підприємства має бути розвинений та спрямований на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків та відносин, виходячи з капіталу підприємства.

Інвестиційно-інноваційна політика підприємства — це ключовий елемент його загальної стратегії, що визначає шляхи економічного зростання. Вона передбачає цілеспрямоване використання ресурсів для розширення інвестиційного потенціалу, підвищення добробуту власників та глобальної експансії компанії, включаючи вихід на міжнародні ринки та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків.

Основне завдання інвестиційної політики полягає в забезпеченні оптимальних механізмів реалізації стратегії, орієнтованої на зовнішньоекономічну діяльність. Це включає створення привабливого середовища для інвестування власних та позикових коштів, що призведе до збільшення прибутковості капіталу, розширення масштабів діяльності та зміцнення конкурентних переваг.

Література:

1. Підлісецький Г. М., Могилова М. М., Герун М. І. Оцінка сільськогосподарського майна: інституціональні та організаційно-методологічні аспекти / за ред. Г. М. Підлісецького. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2013. 256 с.
2. Ломаченко Т. І. Ринок інновацій в АПК: теорія, методологія та організація: монографія. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2010. 376 с.
3. Осецький В. А. Інвестиції та інновації: проблеми теорії та практики. монографія. Київ: ІАЕ УААН, 2003. 412 с.
4. Keynes J. M. General Theory of Employment, Interest and Money. Collected Writings of John Maynard Keynes. London: Macmillan, 1973. vol. VII. 190 p. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_KeynesTheoryofEmployment.pdf (Дата звернення до ресурсу 5 листопада 2025 р.).
5. Захарчук О. В., Кісіль М. І., Нечитайло В. В. Стан і перспективи інвестування розвитку сільського господарства в умовах нестабіль-

ності. Економіка АПК. 2022. № 6. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202206041>.

6. Вінніченко І. І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств: монографія. Донецьк: ЮгоВосток, 2010. 444 с.

7. Волощук К. Б. Механізми інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислових підприємств: монографія. Кам'янець-Подільський: Сисин О. В. 2011. 319 с.

8. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / Г. М. Підлісецький та ін.]. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2009. 98 с.

9. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: інструменти та управління: монографія / С. І. Дем'яненко та ін. Київ: КНЕУ. 2015. 250 с.

10. Методи та практика оцінки інвестиційних проектів бюджетних установ / за ред.: М. І. Кісіля, О. В. Захарчука та М. М. Кропивка. Київ: ТОВ "Алефа", 2011. 217 с.

11. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України: посібник / Захарчук О. В. та ін.; за ред. Ю. О. Лупенка та О. В. Захарчука. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2015. 144 с.

12. Інвестування розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій: монографія / за ред. О. В. Захарчука та М. І. Кісіля. Київ: ННЦ "ІАЕ", 2021. 312 с.

13. Могилова М. М. Оптимізація методів та норм амортизації основних засобів сільського господарства. Економічний аналіз, 2015. Т. 19. № 3. С. 55—62.

14. Capital Stock. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/CS>. (Дата звернення до ресурсу 5 листопада 2025 р.).

References:

1. Pidlisetskyi, H.M. Mohylova, M.M. and Herun, M.I. (2013), Otsinka silskohospodarskoho maina: instytutsionalni ta orhanizatsiino-metodolohichni aspekty [Evaluation of agricultural property: institutional and organizational and methodological aspects], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

2. Lomachenko, T.I. (2010), Rynok innovatsii v APK: teoriia, metodolohiia ta orhanizatsiia: monohrafiia [Market of innovations in agriculture: theory, methodology and organization: monograph], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

3. Osetskyi, V.L. (2003), Investytsii ta innovatsii: problemy teorii ta praktyky. Monohrafiia [Investments and Innovations: Problems of Theory and Practice. Monograph], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

4. Keynes, J.M. (1973), "General theory of employment, interest and money". Collected Writings of John Maynard Keynes. London:

Macmillan, vol. VII, available at: https://www.files.ethz.ch/isn/125515/1366_Keynes-TheoryofEmployment.pdf (Accessed 5 November 2025).

5. Zakharchuk, O.V. Kisil, M.I. and Nechytailo, V.V. (2022), "Status and prospects of investing in agricultural development in conditions of instability", Ekonomika APK, vol. 6. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202206041>.

6. Vinichenko, I.I. (2010), Investytsiina diialnist silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia [Investing in the economy: monograph], Yuhovostok, Donetsk, Ukraine.

7. Voloshchuk, K.B. (2011), Mekhanizmy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku ahropromyslovykh pidpriemstv: monohrafiia [Mechanisms of innovation and investment development of agro-industrial enterprises: monograph], Sisin O.V., Kamianets-Podilskyi, Ukraine.

8. Pidlisetskyi, H.M. (2009), Osnovni zasoby silskohospodarskoho pryznachennia: potreba ta zabezpechenist [Fixed assets for agricultural purposes: need and availability], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

9. Demianenko, S.I. (2015), Investytsiina diialnist ahrarnykh pidpriemstv: instrumenty ta upravlinnia: monohrafiia [Investment activity of agricultural enterprises: tools and management: monograph], KNEU, Kyiv Ukraine.

10. Kisil, M.I. Zakharchuk, O.V. and Kropyvko, M.M. (2011), Metody ta praktyka otsinky investytsiinykh proektiv biudzhetykh ustanov [Methods and practice of evaluation of investment projects of budgetary institutions], TOV "Alefa", Kyiv, Ukraine.

11. Lupenko, Yu. O. and Zakharchuk, O. V. (2015). Materialno-tekhnichne zabezpechennia silskoho hospodarstva Ukrainy: posibnyk [Material and technical support of agriculture in Ukraine]. NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

12. Zakharchuk, O. V. and Kisil, M. I. (2021), Investuvannia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky ta silskykh terytorii: monohrafiia [Investing in the development of the agrarian sector of the economy and rural areas: a monograph], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

13. Mohylova, M. M. (2015) "Optimization of methods and norms of depreciation of fixed assets of agriculture", Economic analysis, vol. 3, no. 19, pp. 55—62.

14. FAO (2025), "Capital Stock", available at: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/CS> (Accessed 5 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025 р.